

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКА МАЙБУТНЬОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ,
АСПІРАНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Випуск 2(12), 2023

Мукачево

УДК 37.013.78:17.022.1:159.923(045)

Барчі Б.В.,
кандидат психологічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет
Пензелик В.С.,
здобувач вищої освіти ОС Магістр,
спеціальність 053 «Психологія»,
Мукачівський державний університет

ЦІННОСНІ ОРІЄНТАЦІЇ В СТРУКТУРІ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

У даній статті розглянуто поняття «цінність» та «ціннісні орієнтації», подано їх тлумачення. Висвітлено поділи цінностей на групи за різними науковцями. Дано детальний аналіз різних підходів до проблеми дослідження цінностей орієнтацій в структурі саморегуляції особистості. Розглянуто ціннісні орієнтації як компонент структури особистості.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, особистість.

This article examines the concepts of "value" and "value orientations" and provides their interpretation. The division of values into groups according to different scientists is highlighted. A detailed analysis of various approaches to the problem of researching the values of orientations in the structure of personality self-regulation is given. Value orientations are considered as a component of the personality structure.

Keywords: values, value orientations, personality.

Інтерес до ціннісних орієнтацій особистості завжди зростав у переломні, кризові періоди історії людства. Кардинальні зміни які відбулися за останні десятиліття в українському суспільстві зажадали переоцінки багатьох фундаментальних цінностей. Соціальні зміни, що зумовили необхідність прийняття кожним членом суспільства відповідальності за свою долю, призвели до поступового утвердження в суспільній свідомості нової системи ціннісних орієнтацій [3].

Дослідженнями цінностей у вітчизняній психології займалися М.Й. Боришевський, З.С. Карпенко, С.Л. Рубінштейн, В.О. Ядов, Т.С. Яценко. Зокрема, С. Л. Рубінштейн зазначає, що оволодіння системою цінностей тісно пов'язане із спрямованістю діяльності особистості.

Поняття „цінності” тлумачиться зазвичай як значущі для особистості

предмети, явища, події тощо (М. Хайдеггер, М. Каган, Н. Журавльова та ін.). Цінність розглядається як предмет, що має певну користь і здатний задовольнити ті чи інші потреби (А. Маслоу, Л. Жиліна та ін.); як ідеал, до якого прагне людина (Е. Фромм, Г. Лотце, Ю. Шрейдер та ін.); як норма, якої варто дотримуватися (О. Краєва, Л. Орбан-Лембрик та ін.) тощо [3].

Цінність – це значимість чого-небудь на відміну від існування об'єкта чи його якісних характеристик. Ціннісні орієнтації розглядаються як найважливіші елементи структури особистості, закріплені життєвим досвідом індивіда, всією сукупністю його переживань і відмежовує значуще, істотне для даного індивіда від незначного, несуттєвого.

Ціннісні орієнтації – складний соціально-психологічний феномен, що характеризує спрямованість і зміст активності особистості, він є складовою частиною системи відносин особистості, визначає загальний підхід людини до світу, до себе, додає значення і напрям особистісним позиціям, поведінці, вчинкам. Вони висловлюють свідоме ставлення людини до соціальної дійсності, визначають мотивацію його поведінки і справляють істотний вплив на всі сторони його діяльності. Система ціннісних орієнтацій становить основу його світогляду, ядро мотивації і «філософію життя».

Ціннісні орієнтації пов'язані з особистими переконаннями, що впливають на поведінку, тому ряд дослідників визначають дане поняття як систему політичних, світоглядних і моральних переконань людини, моральні принципи поведінки. В силу цього в будь-якому суспільстві, в будь-якій організації ціннісні орієнтації особистості є об'єктом цілеспрямованого впливу, в результаті якого формуються або змінюються ціннісні установки працівника, що веде до перетворення їх у відповідності до цінностей корпорації. Ціннісна установка є своєрідною програмою діяльності людини.

У психології ціннісні орієнтації особистості, цінності, які складають її структуру і зміст, поділяють на дві основні групи (М. Рокич) з точки зору цілей і завдань, яким слугує та чи інша цінність. Першу групу складають цінності – цілі (термінальні цінності), другу – цінності-засоби (інструментальні) [2].

Найголовнішими є термінальні цінності – це основні цілі людини, так як відображають довгострокову життєву перспективу. Термінальні цінності начебто визначають сенс життя людини, вказують, що для нього є особливо важливим, значущим, цінним. Саме термінальні цінності співвідносяться з так званими змістоутворюючими мотивами.

З його точки зору, змістоутворюючі мотиви є вирішальними, так як важливо не тільки те, що необхідно суб'єкту, і не тільки в тому, що як робиться для досягнення першого, але й те, навіщо необхідно людині все вище згадуване. Змістоутворення особистість здійснює посередництвом своїх мотивів. З точки зору ціннісного підходу до вивчення особливостей формування свідомості особистості всі явища дійсності (включаючи і вчинки людей) можуть бути представлені у вигляді набору цінностей, який виражає суб'єктивну оцінку індивідом цих явищ з позиції їх необхідності при задоволенні його потреб та інтересів.

Досліджуючи феномен цінностей, М. Й. Боришевський стверджує, що це значною мірою проблема ставлення суб'єкта до об'єктивних матеріальних і духовних результатів людської діяльності. Він розглядає цінності як джерело розвитку саморегуляції поведінки суб'єкта, вказуючи, що «спрямованість саморегуляції поведінки особистості у значній мірі визначається змістом провідних цінностей» [1].

Особливого значення проблема цінностей набуває в дослідженнях академіка НАПН України Т. С. Яценко. Автор стверджує, що усвідомлювані й проголошені цінності не можуть повністю визначати поведінку людини в соціумі. При цьому зосереджує увагу на виявленні розбіжностей між тим, що людина свідомо декларує та результатами дій, які наявні всупереч декларованим цілям і цінностям [4].

У ряді досліджень поняття «ціннісні орієнтації особистості» по суті збігається з термінами, що характеризують мотиваційно-потребнісну або смислову сферу. Наприклад, А. Маслоу фактично не розділяє поняття «цінності», «потреби» і «мотиви». У теорії А. Маслоу групи цінностей

утворюють вертикальну ієрархію. За його словами, потреби та цінності «представляють собою не дихотомію, а узгоджену ієрархію, тобто вони залежать один від одного».

А. Маслоу виділяє дві основні групи цінностей:

- Б-цінності (цінності буття) – вищі цінності, властиві людям, що схильні до самоактуалізації (істина, добро, краса, цілісність, подолання дихотомії, життєвість, унікальність, досконалість, повнота, справедливість, порядок, простота, легкість без зусилля та ін.);

- Д-цінності (дефіцієнтні цінності) – нижчі цінності, оскільки вони орієнтовані на задоволення певної фрустрованої потреби (мир, спокій, сон, відпочинок, залежність, безпека й т. д.) [2].

Займаючи підлегле становище «Д-цінності» вибираються людьми «заради виживання», досягнення стану гомеостазу. Їх реалізація є «абсолютною необхідністю» і виступає передумовою «відчуття і функціонування» вищих «Б-цінностей», або «цінностей розвитку».

Таким чином, ціннісні орієнтації являють собою особливі психологічні утворення і є елементами структури особистості.

Ціннісні орієнтації являють собою особливе і специфічне утворення. Неможливо уявити собі орієнтацію особистості на ту чи іншу цінність як якесь ізольоване утворення яке не враховує її пріоритетність, суб'єктивну важливість щодо інших цінностей. Людина, наповнюючи сенсом навколишній світ, освоюючи його, щоразу додає йому новий, ціннісно-смісловий вимір, щоразу ніби заново породжує його і тим самим породжує себе, знаходячи себе в цьому людському світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боришевський М. Й. Національні цінності у структурі громадянської свідомості та самосвідомості особистості / М. Й. Боришевський // Ціннісні орієнтації у громадянському становленні особистості: наук.-метод. зб. – Дрогобич: Відродження, 1998. – С. 12.

2. Драч С. В. Ціннісні орієнтації студентської молоді українського суспільства: сутність та динаміка / С. В. Драч // Збірник наукових праць

Хмельницького інституту соціальних технологій університету Україна. – 2010. – № 2. – С. 26–30.

3. Орбан-Лембрик Л. Особистість у контексті соціально-психологічної парадигми / Л. Орбан-Лембрик // Соціально-психологічний вимір демократичних перетворень в Україні / за ред. С. Максименка, В. Циби, Ю. Шайгородського та ін. – К.: Український центр політичного менеджменту, 2003. – С. 378–392.

4. Яценко Т. С. Пізнання індивідуальної неповторності архетипної символіки у процесі глибинної корекції / Т. С. Яценко // Психологія і суспільство. – 2013. – № 1. – С. 75–85.

УДК 373.3.091.217:379.8(045)

Брижак Н. Ю.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти,
Мукачівський державний університет

Дьолог Т. А.,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 013 «Початкова освіта»,
Мукачівський державний університет

ФОРМИ, ВИДИ ТА МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНО- ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У статті здійснено аналіз підходів учених до визначення поняття «дозвілля» та «культурно-дозвіллевої діяльності». Враховуючи особливості дозвіллевої діяльності здобувачів початкової освіти, автором виокремлені основні форми, види та методи організації культурно-дозвіллевої діяльності.

Ключові слова: *дозвілля, культурно-дозвіллева діяльність, здобувачі початкової освіти.*

The article analyzes the approaches of scientists to the definition of the concept of "leisure" and "cultural and leisure activity". Taking into account the peculiarities of leisure activities of students of primary education, the author singles out the main forms, types and methods of organizing cultural and leisure activities.

Key words: *leisure, cultural and leisure activities, students of primary education.*

У сучасних умовах реформування української системи освіти одним із серйозних питань постає проблема організації та змісту вільного часу здобувачів початкової освіти, оскільки важливим для розвитку дитини є

Наукове видання
НАУКА МАЙБУТНЬОГО
 Збірник наукових праць студентів,
 аспірантів та молодих вчених

НЗ4

Наука майбутнього: збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених / гол. ред. колегії В.В. Гоблик; заст. гол. ред. Т.І. Молнар. – Мукачево: РВВ МДУ, 2023. – Вип. 2(12). – 167 с.

У збірнику опубліковані статті студентів, аспірантів та молодих вчених, що відображають результати досліджень з природничих, технічних, гуманітарних, суспільних та економічних наук.

УДК 001(051)(045)''540*6''

***Збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених
 «Наука майбутнього» зареєстрований у Google Scholar***

Підписано до друку 20.12.2023 р.

Формат 60x84 1/16

Папір офсет. Умовн. друк. аркушів 10

Тираж 10. Зам. № 87

Адреса видавництва:

Мукачівський державний університет,
 вул. Ужгородська, 26, м. Мукачево, Закарпатська обл., 89600,
 тел./факс: (03131) 2-11-09. E-mail: rvc@mail.msu.edu.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
 Державного реєстру видавців, виготовлювачів та розповсюджувачів
 видавничої продукції серія ДК № 4916 від 16.06.2015 р.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>